

проміжну ланку між архітектурою і природним середовищем. У другому випадку декоративна пластика розташовується в оточенні групи споруд, у сучасних мікрорайонах чи старих частинах міста, і візуально не прив'язується до конкретної будівлі. Третя ситуація передбачає повну автономність та візуально-пластичну самоцінність декоративних форм. Декоративна пластика функціонує у природному оточенні, у скверах, садах або парках, незалежно від конкретних архітектурних споруд, слугує окрасою природного ландшафту. Проте її контакт з достатньо віддаленими архітектурними спорудами може зберігатися.

Під час створення об'ємно-просторових композицій в ландшафтному дизайні за допомогою декоративної пластики обов'язковим чинником є наявність композиційно-тематичної ідеї, що об'єднує всі елементи. Беручи до уваги масштаб території, відмінності організації рельєфу, планувальну структуру об'єкта, функціональні вимоги, можна планувати введення елементів декоративної пластики таким чином, щоб зберегти цілісність сприйняття ландшафтно-просторової композиції. Саме масштабність території і вищеперераховані аспекти дають можливість прояву творчих можливостей різнопланових художників під час створення унікальних об'єктів, висвітлення будь-яких тем, застосування різноманітних матеріалів та технік. Проте в межах розроблення єдиної композиційно-тематичної ідеї елементи декоративної пластики повинні бути згруповані згідно зі своїми розмірами з конкретними ділянками для їх розташування.

Висновки. Ефективним засобом у процесі надання архітектурно-просторовому середовищу виразної образної характеристики є декоративна пластика, стосовно якої можна виділити три характерні ситуації її функціонування. Прояви сучасного ландшафтного мистецтва виявляють результати плідної співпраці архітекторів та митців у сфері декоративної пластики. Фахівці отримують можливість застосовувати нові матеріали і техніки. Кращі зразки введення декоративної пластики в створення гармонійного навколишнього середовища та досвід вітчизняних і зарубіжних колег слугує важливим підґрунтям творчих пошуків сучасних ландшафтних архітекторів, скульпторів та художників.

Література

1. Араухо Игнасио. Архитектурная композиция / И. Араухо : пер. с испанского М.Г. Бакланов, Антонио Михе. – М. : Изд-во "Высш. шк.", 1982. – 208 с.
2. Бабурина Н. Скульптура в пленэре: по материалам выставок "Рига-72", "Рига-76", "Скульптура и цветы" / Н. Бабурина. – М. : Изд-во "Изобразительное искусство", 1980. – 117 с.
3. Геврик Т. Ландшафтная скульптура в университетському містечку / Тит Геврик // Образотворче мистецтво. – 1991. – № 2. – С. 40-41.
4. Голубець О.М. Львівська кераміка / О.М. Голубець. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1991. – 120 с.
5. Голубець О.М. Між свободою і тоталітаризмом. Мистецьке середовище Львова другої половини XX ст. / О.М. Голубець. – Львів : Вид-во "Академ. експрес", 2001. – 176 с.
6. Дида І.А. Стосунки до природи як фактор формування архітектурного довкілля / І.А. Дида // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Архітектура. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2007. – № 585. – С. 30-34.

7. Кара-Васильєва Т.В. Декоративне мистецтво України XX століття. У пошуках "великого стилю" / Т.В. Кара-Васильєва, З.А. Чергузова. – К. : Вид-во "Либідь", 2005. – 280 с.
8. Проскуряков В.І. Дизайн архітектурного середовища в Україні. Освіта. Наука. Професія / В.І. Проскуряков // Дизайн архітектурного середовища. Проблеми і перспективи розвитку : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 12-13 травня 2011 р. – 2011. – С. 12-18.
9. Тімохін В.О. Основи дизайну архітектурного середовища : підручник / В.О. Тімохін, Е.М. Шебек, Т.В. Малік та ін. – К. : Вид-во КНУБА, 2010. – С. 51.

Тобилевич Г.М. Современная декоративная пластика в ландшафтном дизайне

Проанализированы характерные ситуации функционирования современной декоративной пластики и использования ее в организации архитектурно-пространственной среды и ландшафтного дизайна. Отмечено, что лучшие образцы введения декоративной пластики в создание гармоничной окружающей среды и опыт отечественных и зарубежных коллег служат важной основой творческих поисков современных ландшафтных архитекторов, скульпторов и художников.

Ключевые слова: декоративная пластика, архитектурно-пространственная среда, ландшафтный дизайн, садово-парковые композиции.

Tobilevych H.M. Modern decorative plastic in landscape design

The specific situation of the functioning of modern decorative plastic and use it to organize architectural and spatial environment and landscape design. It is noted that the introduction of the best examples of decorative sculpture to create a harmonious environment and experience of domestic and foreign colleagues are an important foundation for creative research contemporary landscape architects, sculptors and painters.

Keywords: plastic decorative, architectural and spatial environment, landscape design, gardens compositions.

УДК 712.4

Проф. І.М. Туманов, д-р пед. наук – НЛТУ України, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ "ОЗЕЛЕНЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ" ДЛЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ "АРХІТЕКТУРА"

Обґрунтовано основні принципи, що сприяють оптимальному застосуванню елементів озеленення у внутрішньому архітектурному об'ємі – інтер'єрі з урахуванням сучасних вимог до вирішення завдань озеленення. Визначено основні тенденції сучасного підходу до процесу підготовки студентів напряму підготовки "Архітектура".

Ключові слова: професійна освіта, інтер'єр, озеленення, зонування, фітокомпозиції, архітектурний задум.

Кожна епоха висуває перед людьми творчих професій завдання відповідно до вимог і потреб часу. Зазначене стосується і ландшафтних архітекторів, процесу їх підготовки по кожній дисципліні, серед яких і дисципліна "Озеленення інтер'єрів". На сьогодні чітко визначено, що ландшафтна архітектура є органічною складовою процесу ландшафтного проектування, яке становить науковий напрям, створений внаслідок взаємодії і творчого синтезу елементів географії, історії, мистецтвознавства, філософії, містобудування, архітектури тощо [1].

Свою чергою озеленення інтер'єрів є одним із невід'ємних складників сучасного проектування, який повинен відбуватись з урахуванням всіх базових вимог життєдіяльності людини в умовах урбанізованого середовища в

комплексі засобів, які формують як зовнішнє, так і внутрішнє середовище будь-якої будівлі. На сьогодні чітко визначено, що процес цей відбувається за двома взаємодоповнювальними принципами, а саме:

- включення елементів природи в інтер'єр;
- розкриття внутрішнього озеленення в зовнішнє середовище [3].

У першому випадку елементи природи беруть участь в об'ємно-планувальному вирішенні як окремих приміщень, так і будівлі загалом.

Відбувається це за принципами:

- а) рослини організовують простір інтер'єру, будучи засобом, який сприяє формуванню внутрішнього середовища.
- б) рослини в інтер'єрі відіграють роль декоративного і композиційного засобу.

Стосується це насамперед інтер'єрів житлових приміщень, приміщень суспільного призначення, та приміщень, пов'язаних з тією чи іншою специфікою їх використання.

Що стосується великих об'єктів як приватного, так і громадського призначення – це можливість і застосування зимових садів, які мають багатий асортимент рослин, а також використання окремих елементів озеленення, що сприяють оздобленню інтер'єру. Це і так звані ландшафтні фрагменти, які розповсюджені в інтер'єрах готелів, ресторанів, вестибюлях і холах великих суспільних будівель, кабінетні композиції – аранжування з гарно квітучих рослин, які розміщені в кашпо, квітникових торшерах, флораріумах тощо. Композиції можуть бути як з використанням закритого ґрунту, так і відкритого. У другому випадку розкриття внутрішнього озеленення в зовнішнє середовище, що сприяє органічному поєднанню внутрішнього озеленення із зовнішнім. Можливо, це завдяки панорамному скління – досягненню сучасної будівельної техніки.

Зазначене сприяє створенню оптимального в екологічному і естетичному аспекті середовища існування людини, зумовлює як внутрішній, так і зовнішній вигляд архітектури. Сучасна практика озеленення архітектурних об'єктів із застосуванням технічних можливостей із постановкою функціональних, екологічних, естетичних завдань зумовлює комплексне вирішення внутрішнього озеленення будь-якого об'єкта і насамперед громадського центру (або центру дозвілля) – нового типу громадської будівлі, єдиний поліфункціональний об'єм якої зможе суміщати функції рекреаційного і інформаційно-розподільного простору.

Вже у наш час, завдяки зазначеним можливостям, часто під єдиною покрівлею, розміщується незалежний від погодних умов насичений зеленню простір поліфункціонального призначення.

Все це дає підставу припускати, що суспільна будівля найближчого майбутнього буде широко озелененим простором під єдиною прозорою покрівлею якого, будуть створені умови для повноцінного відпочинку і спілкування людей за принципом яскравої образності, екологічному і етичному комфорту, створених в цьому середовищі.

Характерно, що роль такого об'єкта можуть виконувати: замкнена в скляному об'ємі міська площа, перекрита прозорою покрівлею, пішохідна зо-

на історичного центру міста або будь-який замкнений простір, в якому застосування засобів компенсації екологічного дискомфорту і озеленення створить середовище, відповідне вимогам сучасної естетики і екології. Зазначене розуміння зумовлює усвідомлення мети і завдань дисципліни.

Мета дисципліни "Озеленення інтер'єрів":

- вивчення функціональних, екологічних і естетичних можливостей озеленення інтер'єру як середовища проживання та життєдіяльності людини.

Задачі дисципліни:

- пізнання існуючих та розроблення нових методів, прийомів та принципів застосування і використання елементів озеленення інтер'єру;
- естетизація інтер'єру як середовища проживання та життєдіяльності людини засобами озеленення (проектна діяльність) з урахуванням чинників:
 - соціально-економічного;
 - природо-кліматичного;
 - містобудівного;
 - функціонального;
 - естетичного.

Це особливості так званого наукового підходу до процесів озеленення інтер'єрів (при чому з урахуванням соціальних розшарувань в Україні). На сьогодні об'єктами озеленення можуть бути:

- комунальні будинки стандартного планування – однокімнатні, двох-, трьох-, чотирьох- і п'ятикімнатні квартири;
- приватні одно-, двох-, триповерхові (а іноді і більше) будинки з індивідуальним плануванням кожного поверху;
- приватні дачі і вілли;
- суспільні і суспільно-громадські об'єкти, а саме: магазини і торгові комплекси, санаторії і будинки відпочинку, лікарні і поліклініки, театри, будинки культури і бібліотеки, адміністративні заклади державних установ, банків, іноземних представництв (консульств, посольств), наукових центрів, офіси фірм і компаній, палади спорту і водні комплекси, готелі, кемпінги тощо.

Як і в зовнішньому озелененні, так і в інтер'єрі розвиток озеленення може здійснюватися в двох напрямках – по горизонталі і вертикалі. Горизонтальне зонування дає змогу виділити п'ять основних схем: кільцеву, фронтальну, кутову, атріумну і курдоньєрну (курдонерну), відмінних за характером зв'язку "зеленої зони" з навколишнім середовищем і функціональними блоками будівлі.

Кільцева, фронтальна і кутова структури сприяють конкретизації образу будівлі, беручи участь в організації його фасадів. Працюючий на провіт в денний час або активно освітлений увечері, об'єм зимового саду може нести значне містобудівне навантаження, будучи одним з центральних декоративних акцентів вулиці або всього суспільного центру. До достоїнств подібних схем належить і можливість сезонного розкриття зимового саду. Серйозним недоліком фронтальної і кутової структур є значний "теплий периметр" саду, що знижує кількість орієнтованих на нього приміщень і вимагає додаткових витрат на зимове опалювання.

Атріумна схема розміщення озеленення, вирішуючи проблему опалювання, робить можливим безпосередній контакт із зеленою зоною великого

числа приміщень, сприяє багатофункціональному використуванню простору саду, як такого, який розділяє своїм об'ємом різні функціональні зони які, за потреби, можуть об'єднуватись з кожною з них. Візуальний зв'язок із зовнішнім середовищем може бути здійснений за допомогою працюючого на просвіт об'єму суміжного із зеленою зоною приміщення або частково розімкненого периметра першого поверху.

Курдоньерна (курдонерна) схема є розвитком кутової і фронтальної, володіє їх достоїнствами і недоліками.

Вертикальне зонування зумовлює чотири принципово різні схеми розміщення зимового саду в структурі будівлі:

- партерну, припускаючи однорівневу організацію саду на позначці першого поверху з висадкою рослин в природний ґрунт;
- центральну, яке рідко трапляється у практиці проектування суспільних будівель, ізолювану схему, за якої сад не має ні верхнього світла, ні контакту з ґрунтом;
- мансардну, що припускає розміщення саду на останньому поверсі будівлі з організацією верхнього природного освітлення;
- наскрізну, за якої об'єм саду пронизує будівлю по всій висоті.

Остання схема заслуговує найбільшої уваги, оскільки не потребує організації штучно підведеного газону на перекриттях, забезпечує природним світлом не тільки об'єм зимового саду, але і приміщення, що групуються навкруги нього, створює можливість безпосереднього контакту з "зеленою зоною" всіх рівнів будівлі. Висловлене дає змогу зробити висновок про перспективність комбінованих (з можливістю сезонного розкриття) структур на основі наскрізних, центричних і курдоньєрних (курдонєрних) схем.

Взаємодія інтер'єру із зовнішнім середовищем проявляється здебільшого в трьох аспектах:

- функціональному розвитку внутрішнього простору в зовнішньому середовищі, здійснюваному завдяки включенню в будівлю відкритих майданчиків – лоджій, балконів, терас і т. ін.;
- "проникненні" елементів екстер'єру в інтер'єр;
- сприйнятті зовнішнього середовища з інтер'єру (що особливо доцільно в країнах із несприятливим кліматом) [1].

Відкриті ділянки будівлі, будучи шлюзом між зовнішнім середовищем і інтер'єром, залежно від характеру взаємодії з навколишнім пейзажем, можуть сприйматись органічним продовженням природного середовища. Для будівель, що знаходяться в живописному природному оточенні, природно рішення лоджій-портиків, терас і балконів в єдності з навколишнім пейзажем.

Певну специфіку мають мікроландшафтні рішення у внутрішніх дворах – атриумах. У будівлях із складною конфігурацією плану, розкритого в зовнішнє середовище одним або кількома незамкненими двориками, в зону видимості приміщень, орієнтованих в атриум, потрапляє і навколишня природа. Тому тут особливо важливий принцип гармонії, бездисонансної супідрядності вибраних дендрологічних композицій природним особливостям кліматичної зони.

У будівлях, основні приміщення яких розміщені навкруги замкненого в плані внутрішнього простору, що не має візуального зв'язку із зовнішнім

середовищем, вибір прийомів і засобів озеленення менш обмежений і визначається їх функціональними умовами і експлуатаційними можливостями, тобто характером відвідування і кваліфікаційним складом обслуговуючого персоналу. Від цих показників залежить співвідношення площ мощених і озеленюваних ділянок. Все це необхідне враховувати і під час проектування озеленення експлуатованих дахів-терас, специфікою організації яких є застосування вітрозахисних і сонцезахисних екранів, дашків і навісів, сприяючих універсальному використанню площі. Експлуатація даху більш повна, якщо на ній або в суміжному з ним рівні розміщуються функціонально пов'язані приміщення – кафе, вітальні, холи, читальні зали і ін.

Єдність зовнішнього і внутрішнього просторів може бути підкреслено механічним введенням в інтер'єр елементів екстер'єру і навпаки – застосуванням загального рівня, малюнка і матеріалу підлоги, загальних – площини стелі і прийому штучного освітлення і ін.

Отже, об'єднанню зовнішнього і внутрішнього просторів може слугувати використання в інтер'єрі художнього мотиву, домінуючого в архітектурному рішенні фасаду. У приміщеннях, експлуатованих в нічний час, такому об'єднанню сприяє штучне підсвічування вітражу, що примикає до зовнішнього озеленення, і який створює ілюзію приєднання освітленого простору до внутрішнього озеленюваного об'єму.

Взаємозв'язок інтер'єру з навколишнім середовищем дає змогу сприймати зовнішній простір в новому аспекті – з інтер'єру; при цьому психологічний ефект, що викликається оточенням, залежить від глибини просторового розкриття і висоти розміщення точки сприйняття.

У зв'язку із зазначеним існують (сформувались) засоби підвищення естетичних якостей фітосередовища.

Аналіз сучасного досвіду організації простору, у формуванні еколого-естетичних характеристик якого беруть участь рослини, дав змогу виявити найпрогресивніші засоби підвищення його естетичних якостей, а саме:

- цілісність архітектурного задуму;
- виразність архітектурного масштабу;
- єдність світло-колірної гама; функціонально-естетична доцільність застосування обробних матеріалів, малих архітектурних форм і елементів монументально-декоративного мистецтва.

Цілісність архітектурного задуму припускає композиційну і стильову єдність його функціональних і естетичних складників, а також їх відповідність архітектурно-художній темі інтер'єру.

Фітосередовище, як частина внутрішнього простору, може також впливати на створення цілісного архітектурного образу. Сукупність окремих морфологічних ознак рослин визначає його фізіономічний вид або тип, зумовлений стрільчастістю або плакучістю паростків, густиною крони і ін. Складене з урахуванням необхідного характеру форм принципове завдання на проектування декоративної композиції сприятиме доданню фітосередовищу бажаного емоційного забарвлення.

Різноманітність форм в поєднанні з широтою колірної палітри паростків, листя і суцвіття робить рослини незамінним учасником будь-якого архітектурного сценарію.

Кожна штучно створена композиція (зимовий сад, його фрагмент, рослина контейнерна група або настільна кабінетна композиція) з своєю структурою повинна нагадувати природну рослинну групу, мати закономірність побудови, цілісність і гармонію природного пейзажу. Іноді через екзотичну різноманітність зимовий сад стає зібранням найрізноманітніших далеких між собою рослин. Окрім декоративно-художньої єдності, до якої завжди прагнуть архітектори, художники і дизайнери, необхідна ще і екологічна єдність, щоб умови зростання рослин були близькі між собою.

Інтер'єрні фітокомпозиції є єдиним в естетичному і ботаніко-географічному значенні фрагментом, зібраним в одній або в двох-трьох місткостях. Група з кількох фітокомпозицій є пересувним зимовим садом.

Завдання фітокомпозиції – створення ілюзії присутності в природних умовах. Створюючи в інтер'єрах фітокомпозиції і зимові сади, треба пам'ятати, що вони мають велике виховне значення, оскільки сприяють не тільки вихованню в людині любові до прекрасного, але і пізнанню всього різноманіття життєвих форм рослинного світу нашої планети. Тому необхідно, щоб кожна рослинна група була не випадковим поєднанням, а дійсним віддзеркаленням природного пейзажу. Внаслідок аналізу різних рослинних співтовариств створюють ті чи інші типи фітокомпозицій.

Єдність кольорово-світлової гами є однією з найважливіших умов створення виразного, образного рішення інтер'єру. Активну психофізіологічну дію на людину має колір, тому під час кольорового оформлення інтер'єрів необхідно враховувати специфіку функціональних процесів, які відбуваються в них. У разі застосування ламп розжарювання з кольорами живих рослин відбуваються такі зміни:

- на фоні світлої стіни рослини з темно-зеленим листям виглядають темнішими, зелений колір – інтенсивніше;
- на фоні темної стіни ясно-зелений колір листя – світліше і м'якше; зелений колір, знаходячись на фоні свого додаткового червоного, вирає в насиченості;
- на фоні зеленого листя червона квітка виглядає ефектнішою;
- зелений колір рослинності на фоні хроматичного кольору змінюється у бік додаткового до кольору фону, і контраст тим буде сильнішим, чим ближче за світлотою фон і об'єкт;
- колір листя, знаходячись на нейтральному фоні однакового з ним кольору стіни, але більшої насиченості (зелений – зелене, коричневий – коричневе), втрачає в насиченості, сіріє і взагалі зникає;
- контрастний кольорний ефект групи декоративно-листяних рослин на фоні стіни або квітка на фоні листя буде тим сильніший, чим менша площа їх відповідно до площі фону.

Колірні зміни свідчать про те, що, створюючи комфортну обстановку в інтер'єрі і вводячи в нього рослинну групу, необхідно враховувати рішення рослинних груп в інтер'єрі при природному і штучному освітленні.

До малих архітектурних форм, для яких традиційно використовують елементи озеленення, потрібно віднести: басейни, фонтани, підпірні стінки, садові меблі, квіткові контейнери. Хочемо наголосити, що ми розробили ме-

тоди і методику комплексного вирішення озеленення інтер'єру на науковій основі і використовуємо їх в навчальному процесі.

Пропонована методика організації фітоструктури та фітосередовища суспільної будівлі дає змогу визначити раціональні прийоми організації внутрішнього озеленення, використання яких в архітектурній практиці сприятиме скороченню термінів їх проектування і будівництва, підвищенню естетичних і екологічних якостей проектних рішень і їх реалізації.

Література

1. Гарнизоненко Т.С. Справочник современного ландшафтного дизайнера / Т.С. Гарнизоненко. – Ростов-на-Дону : Изд-во "Феникс", 2005. – 314 с.
2. Ожегов С. История ландшафтной архитектуры / С. Ожегов. – М.-СПб. : Изд-во "Архитектура", 2003. – 232 с.
3. Чхартішвили Н.К. Озеленение интерьера / Н.К. Чхартішвили, В.В. Снежко. – К. : Вид-во "Будівельник", 1990. – 81 с.

Туманов И.М. Особенности преподавания дисциплины "Озеленение интерьеров" для студентов направления подготовки "Архитектура"

Обоснованы основные принципы, способствующие оптимальному применению элементов озеленения во внутреннем объеме – интерьере с учетом современных требований к решению задач озеленения. Определены основные тенденции современного подхода к процессу подготовки студентов направления "Архитектура".

Ключевые слова: профессиональное образование, интерьер, озеленение, зонирование, фитокомпозиции, архитектурный замысел.

Tumanow I.M. Teaching the course "Interior landscaping" for the students field of study "Architecture"

The basic principles, that are instrumental in optimum application of elements of greenery in an internal architectural volume – interior taking into account the modern requirements to the decision of tasks of greenery, are rationale. The basic tendencies of modern approach to the process of preparation of students straight preparations "Architecture" are determined.

Keywords: trade education, interior, greenery, zoning, phytocomposition, architectural project.

УДК 630*71 Асист. М.М. Фітак¹; М.М. Лабойко²; асист. В.С. Кучерявий¹

ШЛЯХИ РЕКОНСТРУКЦІІ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ МУЗЕЮ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ПОБУТУ У ЛЬВОВІ

Досліджено фітоценотичну структуру 68 рослинних асоціацій у 12 етнозонах на території 50 га. Проінвентаризовано 1089 дерева на присадибних територіях. Запропоновано шляхи реконструкції насаджень та ландшафтного облаштування території етнозон. Розроблено проект еколого-рекреаційного маршруту із розкриттям лісо-екологічних особливостей краю та характеру господарювання населення етнографічних регіонів.

Ключові слова: Музей народної архітектури та побуту, етнозона, етнографічний парк, скансен, рослинна асоціація, реконструкція насаджень, ландшафтне облаштування.

¹ НЛТУ України, м. Львів;

² заступник директора з наукової роботи Музею народної архітектури та побуту, м. Львів